

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto v tiskarnici in po pošti 2 gl. 50 kr., za pol leta 1 gl. 30 kr. nov. dn.

Tečaj II.

V Ljubljani 1. marca 1862.

List 5.

O narodnosti.

Spisal Nadkupski.

Narodnost je tisti dušni pečat, kterega je sam Bog vtisnil vsakemu narodu, da bi se eden od drugega razlikoval in spoznaval. Narodnost je plamen iskrene ljubezni do svojega naroda in do vsega, kar je narodovega. Koliko mora biti vsaki človek navdan s tim živim žarom, se že razumé po tem, če pomislimo, kaj je narodnost. Spoštovanje in sinovska ljubezen tirja, da smo hvaležni narodu, kterega udje smo, in kateri nas živi in odreja. Narodnost je z narodom tako ozko zvezana, da ni pod solncom naroda brez narodnosti in tudi ni mogoče, da bi brez nje shajal; zakaj, kjer ni ljubezni do naroda, gázi narod zapuščen po blatu temnega neznanstva, in se težko kdaj zavé. In ako je narod dolgo v temoti, se mora časoma drugemu narodu prikupiti in se več ali manj vanj izlivati. O tem nam kaže povestnica tolikanj narodov!

Narodnost je vsakemu človeku tako prirojena, da je skoro nikoli ne more popolnoma zatajiti; zakaj, pretežko je v sebi zatreti to, kar si je človek že z materinsko hrano pridobil, in česar se je med svojimi privadil. Glej! to je tisti notranji glas, ki je podoba znamenja, s kterim je mili Bog vsaki narod zaznamoval in obdaril. Ljubezen do svojega naroda pa more biti večja ali manjša — po različnosti, kakor se narod bolj ali manj zavé svoje narodnosti in svojih potreb. In kakor so vse narodne šege narodu svete, ravno tako se ta ljubezen do naroda in do vsega, kar je njegovega, sme imenovati sveta

ljubezen. — Iz tega sledi, kako zelo greši tisti, ki svojega naroda ne spoštuje in priserčno ne ljubi. Taki gotovo ne zasluzi, da se kliče po narodu. Kaj pa bomo rekli še tistim, ki nasprotujejo svojemu narodu, ki zasmehujejo narodove navade in še celó podkopujejo njegovo srečo in razcvitanje? Taki osramotujejo in onečastujejo tisti čisti duh, ktereга je sam Bog vлил narodu v serce; taki so odrezana terta od narodnega telesa, — so trohneni veja od lepega debla naše domače lipe.

Ker pa je ta sveti plamen čiste ljubezni do svojega naroda tolikanj blag in imeniten, je naša dolžnost, da ga kolikor mogoče, živimo in varujemo, posebno pa mi vsi, ki se pečamo z odrejo naše ljube mladosti. Tu mislimo naj pred starše, posebno matere, ktere se naj več pečajo s svojimi otročiči. Starši zidajo podlago prihodnjemu človeškemu moralnemu napredovanju, ktero drugi odgojitelji pozneje izveršujejo. In kaj bi li pričakovali pri naši nadepolni mladosti, ako bi se ona ne izobraževala v narodnem duhu? Odrastla bi kakor divje zelišče; bi bila to, kar je trava brez jutranje rose in cvetje brez solčnih žarkov; bila bi vsa merzla brez narodne iskre in ljubezni in vsa brez narodnega življenja. Domovina bi ne imela zvestih in pravih sinov; narodu bi nihče ne pomagal k njegovi sreči, in bi mu ne branil njegovih pravic, in narodni razvitek bi ne imel pridnih čebelic, temuč lene trote, kteri samo ližejo s trudom nabrane sladčice. — Treba je tedaj, da se že precej v mlade serca seje pravo seme za blagor in srečo premile domovine; zakaj, ako mlado serce med tem kako drugo manj imenitno obèutje prevzame, je že večidel prekasno.

Sprejmite toraj, ljubi moji, te dobromisleče besede, ki izvirajo iz domoljubnega serca, in spolnajte jih z djanjem, da ne pominejo kakor glas vpijočega v puščavi! Da bi vendar enkrat vsi spoznali, kaj je naše, in da bi ne hrepeneli slepo po ptujem, ker v ptujem za se ne dobimo prave sreče. Starši naj bi svojim otrokom ljubezen do Boga, in do domovine ravnó tako zgodaj in tako iskreno v serce cepili kakor ljubezen do sebe in do drugih ljudi. Posebno pa mi učitelji izrečajmo prav pri učencih narodni duh! Blagor nam! ako to storimo; in gorje nam! ako tega duha prav ne gojimo, ali če ga še celó v mladih sercih zanemarjamo in zatiramo! Bodimo, kakor moramo biti, prebrisani dušoznavci in skerbní odgojitelji našega naroda! Mi ne vemo, kaj bi se poznejše čase zgoditi utegnulo

in kam pripeljati, če bi te svoje imenitne dolžnosti do svojega naroda ne spolnovali. Za Boga, domovino in za cesarja naj vedno plami naše serce in vnema mladino našo!

Nauk v branji v srednjem in višjem razredu ljudskih šol.

(Dalje.)

Naglasujemo pa, če potisnemo glas, in zlog, besedo ali stavek zmed drugih bolj krepko povzdignemo. Kadar se glas krepkejše povdari, se povzdigne, — pri nenaglašeni besedi pa pade. Vprašavni in klicavni stavki se drugače izražujejo kakor povedavni.

Sploh velja zastran naglašanja to le pravilo: Razumi in občuti, kar bereš, in boš prav naglaševal!

Privednosti in občutku bravcovemu mora biti pripuščeno, da slehernikrat more prevdariti in rzsoditi, kam da hoče obračati pozornost poslušavcovo. Naglašenje se tedaj ne more naučiti po gramatičnih vodilih, ker ne veljajo povsod; in ko bi tudi povsod enako veljale, ne moremo tirjati, da bi se jih že otroci tako hitro prisvojili. Naglaševanje se mora tedaj vaditi po drugih pripomočkih, od katerih bomo kmali še govorili.

Koliko časa naj se pri ločnicah z glasom preneha, se že more bolj določno naznaniti, dasiravno se tudi tukaj manj more spoznati po vodilih, kakor če se učenci prav vadijo in nape-ljuje, da razumejo, kar berejo.

Pri ločnicah včasih glas pada, včasih se povzdiguje, včasih pa mora tako rekoč viseti ali stati. Pri piki glas pada, da se primerno vé, da je misel končana in da naj glas nekoliko počije. To velja tudi pri nadpičji, toda nekoliko manj. Pri dvo-pičji in pri vejici glas navadno obvisi ali obstoji, dasiravno se tudi pri vejici pripeti, da se glas povzdigne ali zniža, vendar se takrat glas ne sme tako povzdigniti kakor pri prašaji, tudi se ne sme tako znižati kakor pri piki. Pri prašanji in klicanji se glas povzdigne, dasiravno se to vravnuje po zapopadku v različni meri in izrazu. Otroci na te dve ločnici dostikrat premalo porajtajo, tudi če že znajo zadosti prav brati. Učenci se večkrat pri učeniku in součencih sramujejo, da bi čutila, ktere

so v takih stavkih, primerno izrazovali; naj se tedaj bolj po izglelih napeljujejo in oserčujejo, da prav občutljivo berejo.

Poglejmo tedaj! ktere napake so rade v obče in posamezno pri naglaševanju, — kako se odvrtačujejo in odpravljajo, in kako se napeljuje do pravega in pametnega naglaševanja.

Dobremu naglaševanju ravna nasproti, kdor prenizko ali tako bere, kakor da bi godel, ali kdor preveč glasno in previsoko bere. Poslednje se morda naj bolj pogosto nahaja. Oboje, posebno pa poslednje, obtežuje, da se glas ne more premenjevati, zviševati in zniževati, in pripelje k jednoglasnosti ali monotonu. To je toliko neprijetnejše, ako zvišani navkreber izpeljani glas pri vsaki piki kar na enkrat pade. Ako se pesmi tako berejo, jih človek poslušati ne more. Večkrat se sliši, da se glas enako valovom zmirom povzdiguje in znižuje, in na zapadek in ločnice se nič ne porajta. V spodnjem razredu, kjer otroci besede in gole stavke pobirajo, se navadijo zopernega enoglasnega branja, ker zloge v besedi in besede v stavku enakomerno izrekujejo. Tako postane glas tudi za naprej okoren in nevreten. Če pa vendar tako napčno naglaševanje ni splošno v šoli, se pa vendar vselej primeri, da imajo posamezni učenci to napako.

(Dalje prih.)

Tečno učilo.

K a z a v n i p o d u k.

Prebivališčina okolica.

S n o v a. Vert, polje, njiva, travnik, steza, cesta, gojzd, hrib, gora, dolina, studenec (vir, vrelec), potok, reka, mlačka, močvirje, jezero, morje.

U č b a. V vasi je večidel pri vsaki hiši vert, kateri je z zidom, z lesenim, ali z živim plotom ograjen. Na vertu se prideluje zelenjava, drevesa in tudi cvetice. Na vertu koplje vertnar z motiko in lopato, in seje seme ali sadi sadike. Kadar je suša, se mora cveticam, sadikam in drevescom prilivati, da se ne posušé. — Polje je obdelana zemlja, kjer so njive. Kaj rase vse na polji? Kdo dela na polji? Kdaj je na polji naj več dela? Kdaj je na polji veselo? Kaj polju škoduje? —

Njiva ima kraje in razore. Na njivi raste žito, sočivje, klaja, lan i. t. d. Kdaj sejejo? Kdaj žanjejo? Bog dá, da na polji raste in sad rodi. Bodimo mu hvaležni za to! — Travnike ne obdelujejo tako, kakor verte in njive; na travnikih ni toliko dela, kakor na polji. Kaj raste na travnikih? — Po stezah in cestah hodimo od enega kraja do drugega. Stezé so ozke, po katerih peš hodimo; po cesti pa se tudi vozimo. Po železnih cestah so železni kolovozi vloženi, po katerih sopar hitro dervi težke vozove z ljudmi in z blagom. — V gojzdu je drevje bolj gosto kakor na kakem vertu. Gojzdne drevesa dajo večidel samo les za kurjavo in mnogo drugo rabo. Imenujte nekatere gojzdne drevesa! V gojzdu živi divjaščina. — Zemlja ni povsod tako ravna kakor voda; v nekterih krajih je bolj visoka ali bolj nizka. Hribje (homci) in gore se vzdigujejo nad okolico. Hribi so majhne gore. Hribi in gore imajo imena. Imenujte mi nekatere bližnje hribe! — Gora je bolj visoka kakor hrib. Gore se večidel skupej derže in so z gojzdi obraščene, ali pa so skalnate pečine. Ako smo na hribu ali na gori, dalječ okrog vidimo. Imenujte gore, ktere poznate! Daljne gore se nam vidije modre. Po nekterih gorah tudi ljudje prebivajo. — Med hribi in gorami so doline. Ljudje naj raje prebivajo v dolinah; zakaj? — V nekterih krajih teče voda iz zemlje; pravimo, da je to studenec ali vrelec. Studenčnica je zdrava pijača, če nismo vroči ali spehani. — Voda teče v potokih in rekah naprej. Reka ima več vode, kakor potok. Potoki so tedaj majhne vode, reke pa večje. Potoki in reke imajo imena. Imenujte nekatere potoke in reke! Po večjih rekah veslajo tudi čolni. Potoki in reke gonijo mline. Čez potoke in reke so bervi in mostovi; zakaj? — Mlaka je plitva stoječa voda, in ni zdrava. Kadar je suša, se mlaka posuši. Ktere živali so v mlakah? — Močvirje je večidel mokra zemlja. — Velika stoječa voda na sredi suhe zemlje je jezero. Kdo vé, kje je kako jezero? Velika voda, ktera vso zemljo obdaja, se imenuje morje. Morje ni vselej in povsod enako pokojno, ker vsaki dan po šest ur višje prihaja in zopet šest ur nižje pada. Tudi vetrovi in viharji morje nepokojno in valove delajo. Zato je vožnja po morji velikrat zelo nevarna. Pregovor pravi: Kdor moliti ne zna, naj se na morje podá. Morska voda je slana in težja kakor druge vode.

Iz zgodovine kerščanske ljudske šole.

(Dalje.)

Kakor so pa tedaj poleg izraelskih sinagog prijazne šole povzdigovali, tako so tudi poleg krajev namenjenih za kerščanske pobožnosti vstanovljali učilnice za potrebno podučevanje.

Učeniki v teh cerkvenih šolah so bili brez dvombe kateheti. Njihovi učenci so bili pri začetku res da le katehumeni, judje in ajdje namreč, ki so želeli kerščeni biti, ktere so pa mogli poprej podučevati v naj poglobitviših resnicah sv. vere; med temi so bili pa večkrat tudi otroci, ki so hrepeneli po naukih sv. vere. Tako je bil sv. Martin, ki slovi kot viteški prijatelj ubogih, pozneje škof v Turu (Tours), še le 10 let star, ko je prosil, da so ga sprejeli med katehumene, kar je tudi dosegel.

Kolikor bolj pa se je kerščanstvo razširjalo, toliko bolj je rastle tudi število kerščanskih otrok po rodu, in se je za polovico namnožilo, od kar so začeli, že v apostoljskih časih navadno šego, sploh čedalje bolj posnemati že otroke kerščevati. Odraščena mladost obojega spola (competentes = željoci po imenu) je iskala kerščanskega podučevanja, in ga je brez dvombe dobila, če ne posebej, vendar v družbi s katehumeni. Tako mlado kristijano, ktera je bila že trinajst let stara v kerščanski veri naj bolje podučena, časti katoliška cerkev sv. devico Nežo, blago pomočnico ženske mladosti, ki je svojo čistost in vero s kervijo poterdila. Iz tega pa, da so se šole za katehete kaj lepo razcvitale, lahko sklenemo, da so omenjene cerkvene šole kmali splošne postale. Omenili smo že šole za katehete, ki so že v drugem stoletji cvetele po možeh, kakor so bili Pantenej, sv. Klemen, Origen in drugi. Neka druga se je povzdigovala za leta 231 v Cezareji, tretja in četrta v ravno tem času v Antijohii in Edesi. Tudi v Italii in v Afriki so v tem času vstanovljali dobro vredjene semenišča. Kdo ne spozná iz tega, da so se tukaj naši kerščanski zavodi v izobraženje učiteljev naj pervikrat pokazali. Iz tega pa, da so bile te šole v zvezi z imenovanimi cerkvenimi šolami (kakor smo vidili v Aleksandrii), komu se ne dozdeva, da je tukaj zavod v praktično izgledovanje in vajo. To pa je gotovo, da kmali ni bilo kerščanske občine, ktera bi ne bila imela prav dobro preskerbljenih odgojivnic za otroke. Če pa še prevda-

rimo, da je bilo h koncu tretjega stoletja veliko fará po deželi in pa, da so bile h koncu četrtega stoletja povsod vpeljane, si moramo misliti, da so že v tistih starodavnih časih imeli šole podobne našim farnim šolam. Dosti imamo naznanil, ki nam povedo, da so v takih šolah razun poglobitnih rečih v kerščanstvu tudi v drugih rečeh poučevali.

Ko so bili duhovni še edini učenci, so poučevali mladost v petju psalmov in cerkvenih pesem. V ta namen je bilo pač potreba, da so brati znali, in da so jih v tem tudi poučevali. V četrtem stoletju nahajamo pri več cerkvah tako imenovanega kantorja (pevca), ki je petje v cerkvi vodil in v njem otroke vadal. Mestni duhoven ga je sprejel, in imel ga je kot svojega pomočnika. Če je bilo tedaj treba, da se je v cerkveni šoli v branju in petju poučevalo, je pač skoraj gotovo, da so naj sposobnejšega učenika svetnega stanu v to službo udinjali, ki je potlej za primerno plačilo vse učil, kar je bilo v tistih časih treba. To pa, da je cesar Julijan s kristijani terdo ravnal, ter jim rimske šole obiskovati prepovedal, je kristijane priganjalo, da so poučevanje v ljudskih šolah dopolnivali, če mu je kej premanjkovalo, in po drugi strani, da so visoke učenosti samostalno obdelovali. *)

Tukaj si pač svobodno smemo misliti, da je od sedaj cerkvena šola se verlo poskušala z navadno svetno šolo, in da je poslednja hitro svoje učence zgubila, ter nehala živeti.

Tako vidimo že v starodavnih časih naše farne šole skoraj do dobrega osnovane, še celó nahajamo navadno ime naših učiteljev, ter njih razpravo med duhovstvom in njih sveto službo. —

Iz tega, kar smo do sedaj omenili, in pozneje tudi hočemo dokazati, se razvidi, da tisti ne mislijo prav, ki terdijo, da je Karol Veliki farno šolo vpeljal. Marveč je ona v davnih časih rojena hči cerkve, in ji je od začetka služila. (Dalje prih.)

*) Kaj takšnega tudi kaže katoliški cerkvi storiti, ako bi jo utegnili iz šol pahnuti. Cerkev bo primorana za verne katoličane posebne kerščanske ljudske šole vstanoviti, v kterih se bo mladost v naj potrebnejših resnicah sv. vere, in za silo tudi v svetnih predmetih poučevala, in potem se bo zamogla s svetno v verskih rečeh v nemarjeno šolo poskusiti. Kako bi se to izšlo, vsak lahko previdi.

Ravno tako bi bila prisiljena katoliške gimnazije in vseučilišča vstanoviti, kjer bi se sicer poučevalo, kar čas zahteva, posebno pa bi se mladost po kerščanski poučevala in vednosti po katoliški obravnavale. Pis.

Pravopisje v ljudskih šolah.

Namen in naloga ljudskih šol je, da se v njih otroci podučujejo v vednostih, ktere so jim po dokončanih šolskih letih v njih dandanašnjem poklicu naj bolj potrebne. Da se k tem vednostim kerščanski nauk, branje in pisanje v maternem jeziku, kakor tudi spisje in računanje med naj perve prišteva, ni treba dalje omeniti. Vprašamo le: Kako se mora ravnati, da se vsemu temu v času, kteri je malim šolam v to odločen, zadostuje? —

Večidel se razdeljujejo kmečke šole v tri razrede. Da se toraj omenjenim tirjatvom kolikor je mogoče zadostiti more, je zeló potrebno, da se tvarina šolskih predmetov za vsaki razred modro razdeli in prav podučuje.

Kar zadeva branje in računanje, ni treba učitelju veliko premišljevati, kako in koliko naj v vsakem razredu podučuje, ker ima zato že dobre in metodično vrvnane berilne in račun-ske knjige. Bolj mu je pa treba misliti, kar se tiče slovenske gramatike in pravopisja, ker nima še pomočne knjige, ktera bi mu bila v tej zadevi resnična svetovavka in učencova podpor-nica pri učenju; temveč je ta poduk vsakemu učitelju, kakor bi rekel, na prosto voljo dan, da more ravnati in gospodariti ž njim, kakor mu je ljubo in drago, in kakor vé in zna, če-ravno je dandanašnji ta poduk vsakemu zeló potreben. To se vé, da so potem pridelki takega podučevanja tako mnogo-verstni, kakor različna je vednost v tem med učitelji. —

Mislím toraj, da bom svojim slovenskim sobratom vstre-gel, ako jim tukaj podam poglobitni načert, kako naj bi se v naših šolah pravopisje učilo. Saj nas veže, da rečem, ena misel, ena želja — pospešiti nauk v svojem milem maternem jeziku. Nadjam se pa, da bojo naši slovenski bratje v pri-hodnje na tem polju se večkrat poskušali in ga pridno obdelo-vali. Saj vemo da „združena moč je zlat obroč, ki stvari ni hrani dela naše“. Po takem nam bo trud polajšan — sad pa požlahtnjen. —

Prašamo tedaj: Kje naj se prične nauk v pravopisju? Na to vprašanje odgovorimo sledeče: Precej v prvem razredu, ko so se učenci in učenke naučili perve čerke poznavati in pisati, ktere so k zlaganju besed potrebne, naj se nauk ali prav za prav vaje v pravopisju pričnejo. Kdor brati in pisati

ob enem podučuje, bo tedaj to storil precej, ko nauči učence samoglasnice in prvo soglasnice poznati in pisati. Gradiva k temu mu dajejo zaporedoma berilne vaje v „Abecedniku“. Kadar se otroci naučé soglasnico pisati, naj učitelj berilno vajo dotične tihnice iz „Abecednika“ sam na tablo spiše, učenci pa naj jo za njim na svoje tablice ali v pisne zvezke prepisujejo. To velja za vse berilne vaje soglasnic v „Abecedniku“. Tudi je dobro, ako učitelj primerne besede, potem ko so že vajo iz „Abecednika“ spisali, sam iz glave na tablo zapiše, in jih otroci prepisujejo. Tako naj stopa učitelj z učenci celega pol leta.

To, akoravno se ne more še poduk v pravopisju imenovati, je vendar njegova prva podlaga in njegove začetne vaje. Korist takega stopanja pa je, da se učenci vadijo pisanja, branja in da vidijo, kako se besede skladajo. Sploh se mora tudi reči, da se morajo otroci v ljudskih ali malih šolah vse bolj djansko učiti, kakor pa z otrudljivimi vodili, ktere večkrat kaki učitelj misli, da so poglobitna reč, ker ne premisli, da vodila so le pripomoček k poduku, nikdar pa ne samostojni namen že same za-se. Učitelj, kteri hoče, da mu bojo vodila dobro služile, naj jih vedno pri zgledih rabi, in naj ne bo že s tem zadovoljin, da mu jih otroci le znajo povedati od besedice do besedice, rabiti pa jih ne morejo, kadar jih je treba. Ravno tako bi pa tudi ne bilo prav, ako bi učitelj vse vodila pustil popolnoma v nemar. Srednja pot je tudi tukaj zlata pot. On naj večkrat tirja, da mu učenci povejo, zakaj so to ali uno besedo tako zapisali in ne drugače. Akoravno učenci, kadar nehajo hoditi v šolo, sploh pozabijo take vodila, so jih vendar, če so jih dobro razumeli, prilaste in se skoro nevedoma po njih ravnajo. V vsaki šoli naj bodo toraj poglobitne vprašanja „kako“ in „zakaj tako“? — Na te vprašanja se nalslanja ves poduk.

(Dalje prih.)

Zakaj pesmi niso za narekovanje pripravne, in zakaj se ž njimi ne smejo jezikoslovne vaje zedinovati.

Prav je, in vse hvale je vredno, če se pesem otrokom razlaga; tudi mora vsak, ki hoče s petjem kaj doseči, to storiti. Otroci naj se zavedó, kaj pojejo. Ali za narekovanje

pesmi niso pripravne. V pesmih se besede drugač naglašujejo, kakor v prozi, in besede so velikokrat okrajšane; tudi je sintaksa vsa drugačna, kakor v nevezani besedi. Tudi pesem vse drugače nanese, kakor se sploh govori (Licentia počitica). Otrok, ki kaj misli, se bo potem le v branju motil. Kratke povestice v prozi so veliko bolj pripravne za narekovanje.

Škodljivo pa je, če se pesmi za jezikoslovne vaje jemljejo. Veliko izrazov, — trop, metafor — otroci v pesmah ne morejo razumeti, pa vendar nekoliko občutijo, kar jim bo pozneje jasno, ko bolj k pameti pridejo. To posebno velja v lirčnih poezijah. Če se tukaj v otroke sili, se več pokvari, kakor hasne. Njih pazljivost se na druge reči razgubuje; nauk, ki bi se otrok imel prejeti, jim ne sega tako v serce, ker druge reči začnejo premišljevati. Je pa po mojih mislih pesmica lepo dišeča cvetica, ki se ne sme preveč po rokah valjati, da ne zgubi svoje živosti in prijetnega duha. Koristno je zelje na vertu; — radi pa tudi imamo cvetice, čeravno niso tako koristne. Poezija v pesmih je kakor hladna rosa na cveticah; prvi solnčni žarki pokažejo nam sreberne bisere po cveticah, vroče solnce pa te kapljice posuši. Se vé, da tukaj govorim le od ljudskih šol. Otroci naj se, kolikor je mogoče, v svoji nedolžni priprostosti ohranijo; tuge življenja bodo pozneje zadosti pokušali; kar se pa samo po sebi razumé, jim še ni treba razlagati; otroci naj pojejo in se veselé življenja; dalje ko bodo živeli v priprosti nedolžnosti, rajše bodo ubogali. Ljudstvu naj se ne jemlje romantika! Pa kam sem zašel!

Za jezikoslovne vaje naj pa vzame učenik to, kar mu dobro vredjeno berilo ponuja; tudi ni napčno, ako učenik otrokom to, kar so brali narekva; besede in cele stavke si potem bolj v spominu obderžé. In če učenik tako ravna, ne bo prišel v zadrego zavoljo tvarine.

Če sem kaj napčnega od pesem ali sploh poezije govoril, prosim, naj mi pevci popravijo; ker pristaviti moram, da ne znam Pegaza jezdariti. V svojih mladih letih sem se pač vsedel nanj, ali ubežal mi je in me še dobro obercal; gospod profesor namreč mi je na mojo neumerljivo pesem nekaj takega načertal, kar je konjski podkvi zelo podobno, in od odsihdob še nisem poskušal kljuse jezdariti, tedaj mi tudi ne gre kaj več od pesmi govoriti.

Opominek za učitelja

mesca sušca.

Človeško življenje je podobno valovom po vodi, kjer je že veliko ljudi poginilo. Za tega voljo moraš, ljubi učitelj, jerbasček, v katerem pošiljaš svoje rejence po dereči reki tega življenja, skerbno zavarovati z dobrimi in tečnimi nauki, — če hočeš, da ga silni valovi ne bodo prederli in v globočino potopili. — Tvoja šolska izba naj bo prijazen otroški tempelj, v katerem naj vlada tvoj pridni in redni duh, in v katerem naj duhtí prijetno kadilo priserčne mladinske ljubezni. — Pazi tudi, da se bodo otroci z besedami tudi reči učili; ne samo spomin, ampak tudi um in volja, nagnjenje in lepo vedenje se morajo pri otrocih od mladih nog zboljševati. — Opominjaj otroke, da še ne bodo bosí hodili in se prehladili, — če hočeš, da ne boš imel v šoli na cente nadležnega kašlja. — Za nedeljsko šolo si pripravi poduk od čbelarstva, živinoreje in svilarstva. — Svetovaj otrokom, da naj skerbé, da se bo na verte in travnike voda obračala. Žive meje naj se zasajajo, kjer jih je treba.

Pravice ljudskih učiteljev.

Učitelji in podučitelji pri pravih poglavnih šolah, kakor tudi njih vdove, pa tudi učenice pri takih deklških šolah uživajo doslužnino (Pension). Učitelji pri drugih manjših šolah dobé, kadar so stari ali bolni, pomočnika. Učiteljskim vdovam pri malih šolah pomagajo dotične srenje. Ako pa kak učitelj malih šol ni naj manj tri leta služil, se mora njegova vdova samo živiti. — Vsi prav postavljeni učitelji in podučitelji so oprosteni vojaščine. Učitelji poterjenih ljudskih šol so razversteni v posebne dietne razrede, in sicer učitelji poglavnih šol v 10., učitelji malih (trivialnih) šol pa v 11. razred, in smejo nositi primerno državno obleko ali uniformo. Začasni učitelji, pa tudi podučitelji nimajo te pravice.

Predpustnica.

(Resnična prigodba.)

Neki učitelj gre v vas h kmečkemu županu. Po nasprotnem pozdravu se pričneta pomenkovati. Med drugim pri-

pelje beseda tudi do vojske. Župan ni mogel zadosti povedati, kaj je vse v kratkem od vojske bral. — Med drugim mu pripoveduje, da spomladi bo gotovo vojska, in taka, da se še malo takih pomni, ker samo angleška vlada si je že za njo pripravila dva milijona konj in še pristavi, da ne takih kljus, kakor so naše, — da so uni dosti večji, močnejši in tanjši od naših konj, da beržeje tečejo, in ko tič čez grozno široke in globoke jame in prepade skačejo, ktere Angleži „sterlinge“ imenujejo. — Dalje oče župan tudi pripoveduje, da vsem prebivavcom tiste vasi nemila osoda beraško palico pripravlja, posebno pa njemu, ker je njegova hiša blizo ceste, i. t. d. — Učitelj očeta župana zvesto posluša, — pa si ustnice grudi, da mu smeh ne uide, ker vé, kaj pomeni beseda „sterling“; poprosi tedaj, naj mu oče župan pokažejo in posodijo časopis, v katerem je pisano od angleških konj i. t. d. Oče župan radi dajo učitelju sabo časopis, ktereга on doma skerbno in radovedno prebira; — in res v tretjem listu „Gemeinde - Zeitung“ str. 38 najde učitelj sledeče verstice: „London. Die Auslagen Englands für die Kriegsvorbereitungen belaufen sich auf die Summe von zwei Millionen Pfd. Sterling“. Prebravši te verstice, se učitelj na glas zasmaja, pa tudi žalostno premišluje, kaj vendar puhla nemščina napravi, in pomiljuje župana, da so ga angleški konji „sterlingi“ v taki strah pripravili, ter si misli: Pač bi bilo boljše, ako bi oče župan raje naše ljube „Novice“ bral, kakor pa nemške časopise, kterih ne razumé; — „Novice“ bi ga gotovo nikoli ne pripravile v taki strah in v tako zmotnjavo. — Učitelji, čujte sad nemške kulture!

Govekar.

Zastavica.

Nežica zastavi Tončetu še to le zastavico: Včeraj smo imeli pri nas 15 kopačev v vinogradu, nekaj moških, nekaj ženskih. Moškim, ki so bili trije več, kakor je bilo žensk, so oče odločili vsakemu po 3 maslece vina za celi dan, ženskim pa vsaki po 2 masleca, in naš puterh je bil tega vina ravno poln. Izrajtaj mi, koliko vina gre tedaj v naš puterh.

Jan. Zupanc.

Imenzlaga (etymologie) farnih vasí na Kranjskem.

(Dalje.)

Grad (Veldes), grad per eminentiam; — glej Veldes.

Gradaec = Gradee = majhen grad.

Grafenbrunn = Knežak (od knez, Fürst), knežji studenec ali vodnjak.

Grahóve (verlivo od grah), vas, kjer so pred navadno le grah sejali.

S. Gregor — samo očitno.

Grossdolina = Doljne ravno tako.

Grossdorn = Sv. Duh ravno tako.

Grosskahlenberg = Šmarna gora ravno tako.

Gurkfeld = Kerško (od kerk — vrat), ozko kakor kerk.

Gutenfeld = Dobro polje. Nerodoviten kraj, slab za polje, kjer je toraj že to dobro polje, kjer je le sejati mogoče.

Haidovic (Slovensko ime meni neznano). Morebiti, ker so ljudje te vasi dalj časa, ko drugi, ajdje ostali.

Harije = Garje. Znabiti, da ima zemlja tega kraja majhne hribčike ali operhe, kakor garje.

S. Helenae — samo očitno.

Hinah = Hine = vas v gnah ali hnah (Faltendorf). Zavolj važnosti imen, ki so iz ravno tistih korenin speljane, — kakor hna nameš gna (Falte) p. (Begne — Vegne, Bohin [Vohin]); govt (golt | hovt | holt = Schlund) p. Goče Hotič, Goltče, Goltič; Kerka, Kokra = obdvoje od kerk — vrat etc. etc., — se mi dozdeva, da so naši slovinci v dvojnih velikih selitvah na Krajnsko prišli, in sicer prvi z lepoglasnejim slovilom (Mundart) gna, golt, kokra, ki so lepši kraje posedli od juga ali jutra; drugi, s Čehom enakim slovilom = h nameš g, poznejši morebiti od severja, ki so ostale slabši kraje napolnili. Pervo poterdijo tudi nektere besede in izreki, ki so, kar jest vem, le južnim Slovanom domače p. Prem — Premskovo od prema: vis-à-vis, tje čez, t. j. vas od poglavitnega kraja (Kranja) tje čez; — Predasel t. j. Predselo (Vordorf) t. j. selo pred Kranjem, kjer je zavolj lepoglasja izreke med d in s glasnik a dodan. Tudi Nadanje selo je znabiti nameš Nadselo. Enako lepo in mehko izreko ima tudi Banjaloka, Preloka nameš Predloka. (Potem bi se tudi vtegnilo p. reči: preopominj nameš predopominj [Vorrede], prevpis, nameš predpis etc.).

(Dalje prih.)

Kratkočasnica.

Iz šole.

Učenik: Razlagal sem vam že od štirih letnih časov. Kaki čas je sedaj?

Učencec: Slabi časi so, pravijo oče.

Novice.

Iz Maribora. Premili „Tovars!“ Serce nam meči Tvoja do-
brotljivost, ker s Tabo imamo slovenski učitelji prav resničnega pri-
jatla. Vsaki učitelj ima dela domá dovolj, in ne more si veliko
iskati svéta in tolažbe pri součiteljih. Pa tudi nekteri ne morejo do-
bro in popolno svetovati. Veselo je, da imaš, ljubi „Tovars“, že ve-
lika vdeležnikov. Vsi učitelji naj bi se ne mudili, in naj bi Te pri-
jazno vabili k sebi, če so resnični šolski prijatli in vlastenci. — V
svojem 3. listu t. l. si prinesel željo nekterih lavantinskih podučiteljev
po g. Fr. Č.; res je, da to so naše želje, — pa tudi še želimo, da
bi nas, ljubi „Tovars“, v vsakterem učiteljskem predelku podpiral in
podučeval; naj bi tedaj večkrat vprašanja zastavljal, in učitelji naj
bi odgovarjali, da bi se, posebno mlajši, vadili lepo po slovenski pi-
sati in ravnaje se po modrih vodilih ložeje nosili breme svojega tež-
kega stanu. Nas slovenske učitelje posebno tudi veseli, ker vemo,
da tudi prečastiti, milostljivi knez in škof Anton Martin, naš pre-
ljubi duhovni oče, Tebe, ljubi „Tovars“, berejo, ter nam tudi s tem
svojo premilo roko blagovoljno podajajo. — Ljubi „Tovars!“ Ti nas
vežeš z našimi milimi dobrotniki in ljubimi sobrati po vsem Sloven-
skem, in nam prinašaš njih žlahtne misli, — njim pa naše pozdrave
in želje. Tako delamo tedaj z združeno močjo za našo sveto vero,
za srečo države in za naš mili narod. — O kolika dobrota bi nam
bila, ako bi Ti, ljubi „Tovars“, mogel še bolj pogosto izhajati, ka-
kor zdaj. Radi se lotimo in se vdeležujemo podpore, ki velja za izo-
braženost našo in za prid našega naroda. Zeló nas je tudi razveseli-
lo, ker si, ljubi „Tovars“, jel prinašati tudi učiteljske premembe naše
škofije; ali bi se ne moglo zgoditi, da bi nam včasi tudi še naznanjal
vradne razpise, ki zadevajo nas in naše šole? *) Sprejmi tedaj, bli-
gi „Tovars“, prošnje in želje svojih bratov na Štajarskem! Hodimo le
naprej z zedinjenimi močmi! Bog bo blagoslovil naše polje in seme! —

J. Dr. Vlasténski.

Iz slov. Štajara. -š. Ker si ljubi „Tovars“ v 3. listu letoš-
njega leta željo izustil, da bi rad večkrat kaj slišal od svojih daljnih
bratov in se prijaznil ž njimi, — evo drobtinico iz slov. Goric na Sta-
jaru. Da pri nas hudo zeló nemškutarski duh veje, je znano okrog
in okrog po svetu. Nemškutarstvo si je naredilo že silno močno
gnjezdo med slovenskimi Goričani. Da so nad tem večidel krive brez-
umne poprejšnje šole, v katerih je bila nemščina terdoserčna gospo-
dinja, — slovenščina pa revna sužna, je očitno, ko beli dan. In da
so se Slovenci v naših poprejšnjih šolah Nemce cepili, se ne more
tajiti. Žalibog! da je z nemško cepiko se tudi duhovna grinta ljustva
prijela, na kateri njih množina hira. — Prijatelj! mi boš ljubi „To-

*) Po posebni dobroti nekega prečast. domoljuba bomo za naprej dobivali
iz lavant. škofije učiteljske premembe, in znabiti tudi kaj drugih bolj važnih
šolskih novic.

varš“ djal, ako je nekda j v šolah taka bila, ali zdaj vendar ni tako. Bog hotel, da ne bi bilo. Res razevita se vidno naroden duh med nami; tudi v mnogoterih naših šolah prijaznejše sije ljubo soluce slovensčine, vendar slaka še imamo dovolj, ki je treba, da se z vso močjo izruje. Imamo nekterih poštenih, verlih domoljubov med našimi g. učeniki, ali ne manjka se tudi takovih, ki še zmír plešejo v nemškem kolubaru. Dokaz za te besede, naj bo ta le resnična prigodba: Še ne dolgo, da sem prišel v neko šolo — poklic in dolžnost me vsaki teden vodite v njo, in tudi veselje me vabi med cvetečo mladost, ki je veselo upanje naše prihodnosti. — V pričó mene pa se prigodi, da se g. učniku kihne. Vsa šola zavpije: „Zur Genes-sunk“, da mi je klic segnil do kosti. „Kaj si zdaj rekla, Aučika“, baram eno naj čednejših deklic? In zdajci je glavo pobesila, in lice zakrila, — besede mi ni odgovorila. Baram drugo, tretjo, — nikdo mi ne odgovori. „Ali ni lepše, ako rečete „Bog pomagaj!“ kakor doma očeta in mater slišite“, sem djal, in viditi je bilo na obrazu, kako so jim moje besede dopadle, — samo g. učnika, mislim, so zbudle do serea. — Zopet drugokrat sem slišal uni isti šoli, ko so šolarji na g. učnikov poklice vstajali in se najajvljali rekoč: „Hier!“ — Vem še tudi za več takih šol, iz katerih šolarji domu gredoč srečajoče pozdravljajo: „Klopt sei J... K...!“ Taki stru-peni rak podjeda vso zlahtno korenje narodnemu napredovanju; potrebno je tedaj, da se kmali pretira iz naših slovenskih šol. Gospodje učitelji, ki tako ravna jo, kateri vse glave šolarjev po nemškem kopitu zarobiti hočejo, ši bodo resnično malo hvalé pripravili za napéno svoje trudenje. Oni stavijo svoje podučevanje na pesek; prvi viher ga bo razkadil v razvaline. Toraj g. učitelji, — vender brez zamere — nemučite sebe in ubogih šolarjev z nerazumljivo nemščino! Taki trudi bi vam in vaši šoli malo dobička prinesli, — Bog in narod slovenski vam to zamerita. Vaši šolarji, ako jim le nemščino v glavu zabijate, so klopoci, ki celi dan na vetru klepečejo, brez čutenja in pameti. Domače blago naj več velja; domača beseda mora biti tudi vam naj bolj draga, in vaše prizadevanje vam bo prineslo obilno zahvalnost, in na unem svetu večno plačilo! —

Iz Ternovega. (Povabilo na naročbo slovenskih pesem.) Bratje slovenski! Čas nam je prizoril, enako krasnemu pomladanskemu jutru, da se razlegajo naše mile domače pesmi po vseh krajih mile slovenske zemlje. Še ptujec občuduje in rad posluša glasove slovenskega petja. In kdo bi tudi neobčutljivo zapiral svoje serce petju, čigar glasovi segajo tako globoko v osodo narodnega življenja! Kdo ne bo s pevcom takih glasov sočutno tožil, zdihoval, molil ali pa v radosti se topil, saj so glasovi, kakoršne mu je mati že precej pri njegovi zibeli prepevala! Komu ne bo s takim pevcom vred serce gorelo, kadar ves goreč za blagor domovine v svoji junaški zavesti gromi junaške in mile glasove, kako so njegovemu narodu lastni, da stresajo serca v persih poslušavcov! — Zložil sem tudi jaz nekoliko napevov za naše krasne slovenske pesmi, ktere položim na

altar svoje domovine, ako ji bodo všeč. Namenil sem se namreč izdati nekoliko takih napevov za samospev in glasovir in za četvero-spev. Te domorodne pesmi obsegale bodo kakih 18 do 20 strani velike oblike. Da bo tuda zunanja oblika teh napevov čedna, sem že poskerbel na Dunaji vrezovavca, kateri jih bo prav čedno vrezal. Prosim toraj lepo vse rodoljube in prijatle domačega petja, naj me blagovolijo obilno podpirati s tem, da mi po svojih krajih nabirajo naročnikov in mi njih imena saj do konca meseca sušca naznanjajo. *) Cena napevov bo za naročnike 1 gold. n. dn. Denar se bo prejemal, kadar se bodo napevi razpošiljali na pošti s privzetjem (Postnachnahme), ali pa, kakor mi bo kdo v svojem naročilnem listu naznanil. Na deset naročenih zvezkov se bo dal nabiravcu 1 zvezek po verhu. Z Bogom!

Franc Gerbic, učitelj v Ternovem (Post: Illirisch Feistritz).

Iz Ljubljane. Česki časopis katoliškega učiteljstva „Školnik“, ki v kraljevem Gradcu izhaja in je prav izverstno vredovan, očita v 4. l. našemu „Tovaršu“, da konzistorne priloge in šolske razpise po nemški prinaša. Čudno se podá to jugoslovanskemu listu, pravi, in pri nas kaj takega ni. — Mi le toliko rečemo: kje je že Česka! kje pa še le Slovenska!

Iz Ljubljane. Novica, da gre sloveči vodja tukajšnje gimnazije, g. **Janez Nečásek**, od nas, se je danes spolnila. Kakor je sam želel, pride v Prago na staromeško gimnazijo. Reči smemo, da je bil res **Vodja** učenikom in učencem in da je skorej deset let neutrudoma delal za njihov blagor. Slava mu toraj! Kako so ga učenci častili in ljubili, so mu v četrtek večer očitno pokazali s tem, da so napravili slovesno baklado s petjem in s tem, da so mu v spomin poklonili k slovesu „Venec“ mičnih pesem, ki so jih učenci sami v ta namen v kratkem zložili. Slava toraj tudi učencem!

Prememba v učiteljskem stanu.

G. Andréj Vavken, zač. učitelj v Cerkljah (v kranjskem okraji), je zaterdno (definitiv) postavljen.

*) Tudi „Tovarš“ bo rad sprejemal naročila za te gotovo lepe in poštene domoljubne napeve.

Vredn.